חזינא קשיא [א] אתני חדא פעם ראשונה ושניה זורעה ושלישית אינו זורעה ותניא אידך שלישית זורעה רביעית אינו זורעה לא קשיא הא כרבי הא כרשב"ג הא כרבי דאמר בבתרי זימני הוי חזקה הא כרשב"ג דאמר בתלת זימני הוי חזקה אמר ריש לקיש גלא שנו אלא שזורעה וצמחה ואכלה חגב אבל זרעה ולא צמחה מצי אמר ליה בעל הקרקע כל ימי זרע (א) זרעא לה ואזיל ועד אימת אמר רב פפא עד דאתו אריסי מדברא וקיימא כימה ארישייהו מיתיבי רשב"ג משום ר"מ אומר וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו חצי תשרי מרחשון וחצי כסליו זרע חצי כסליו טבת וחצי שבט חורף חצי שבט אדר וחצי ניסן קור חצי ניסן אייר וחצי סיון קציר חצי סיון תמוז וחצי אב קיץ חצי אב אלול וחצי תשרי חום רבי יהודה מונה מתשרי ר"ש מונה ממרחשון מאן מיקל בכולהו ר' שמעון וכולי האי לא קאמר לא קשיא הא דקבלה מיניה בחרפי הא דקבלה מיניה באפלי: רבי יהודה אומר אם קבלה ממנו במעות: ההוא גברא דקביל ארעא למיזרעה דבהו התומי אגודא דנהר מלכא סבא בזוזי איסתכר נהר מלכא סבא אתא לקמיה דרבא אמר ליה נהר מלכא סבא לא עביד דמיסכר מכת מדינה היא זיל נכי ליה אמרו ליה רבנן לרבא הא אנן תנן ר' יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מן חכורו אמר להו לית דחש לה לדר' יהודה:

מתני' והמקבל שדה מחבירו בעשרה כור חטים לשנה ולקתה נותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן לו מתוכה: **גמ'** ההוא גברא דקביל ארעא לאספסתא בכורי דשערי עבדא אספסתא וחרשה וזרעה שערי ולקו הני שערי שלחה זרב חביבא מסורא דפרת לקמיה דרבינא כי האי גונא מאי כי לקתה נותן לו מתוכה דמי או לא אמר ליה חמי דמי התם לא עבדא ארעא שליחותא דמרה הכא עבדא ארעא שליחותא דמרה ההוא גברא דקבל פרדס מחבריה בעשר דני חמרא תקיף ההוא חמרא סבר רב כהנא למימר היינו מתני' לקתה נותן לו מתוכה אמר ליה רב אשי טמי דמי התם לא עבדא ארעא שליחותא הכא עבדא ארעא שליחותא יומודה רב אשי בעינבי דכדום ובשדה שלקתה בעומריה:

מתני' כהמקבל שדה מחבירו לזורעה שעורים לא יזרענה חטים חטים יזרענה שעורים רשב"ג אוסר [ב] לתבואה לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה תבואה ורשב"ג אוסר: **גמ'** א"ר חסדא מ"ט דרשב"ג דכתיב ושארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית מיתיבי ממגבת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר"מ רשב"ג

מיקל

פעם ראשונה ושניה. זרעה ואכלה חגב או נשדפה חוזר וזורעה שנית ואם אינו זורעה אינו מנכה לו אפילו היא מכת מדינה: פלוגתא דרבי ורשב"ג גבי נשואה לראשון ומת לשני ומת במסכת יבמות: **מלי אמר ליה בעל הקרקע כל יומי זרע זרע ואזיל.** כלומר כל זמן הזריעה חזור וזרעה שמא לא הגיע זמן: **ועד אימת.** הוי משך זמן הזריעה: **עד זמן דלי אתא אריסא מדברא.** ונכנס לבית בזמן שהן רגילין ליכנס דהיינו לאחר תשע שעות ביום. קרוב לסוף העשירית קיימא כימה שהוא זנב טלה להדי רישייהו בראש כל אדם דהיינו באמצע הרקיע שנראה לכל אדם כאילו הוא על ראשו והן הן ימי אדר. לפי שבגלגל קבועין בו שנים עשר מזלות והכי סידרן טש"ת סא"ב מע"ק גד"ד ולעולם ששה עולין וששה שוקעין בניסן לעולם בתחילת עלות השחר טלה מתחיל לעלות ומאזנים שוקע וב' שעות המזל שוהה לעלות לאחר שתי שעות העולה גמר עלייתו והשוקע גמר שיקועו נמצא הששה עולים בשתים עשרה שעות ביום וששה בלילה כל ימי ניסן ראש טלה מתחיל לעלות ובאייר שור ובסיון תאומים וכן הסדר נמצא באדר מזל דגים מתחיל לעלות בבוקר סוף ב' שעות טלה מתחיל לעלות ולסוף ארבע גמר עלייתו ושור עולה לסוף שש גמר שור עלייתו ומתחיל תאומים לסוף שמונה גמר תאומים ומתחיל סרטן ונמצא ראש טלה באמצע שהרי עברו שש שעות משהתחיל וכשש שעות ראשו מגיע לאמצע שהרי מתחילת עליית המזל עד תחילת שיקועו שנים עשר שעות נמצא משעה שמתחיל לעלות עד ו' שעות מגיע לאמצע הרקיע ולסוף שמונה שעות משעלה הוי זנבו באמצע הרקיע נמצא באדר זנב טלה בסוף שעה עשירית באמצע הרקיע הוא והכי אמרינן במסכת ברכות בפרק הרואה (דף נח:) שכימה בזנב טלה הוא: **חצי תשרי וכו'.** שש תקופות שהובטחו לנח ובניו קמפרש: **קציר.** כנגד זרע זה בתחילת גשמים זה בתחילת החמה. וקיץ כנגד חורף וחורף הוא חוזקו וחורפו של סתיו וימי ליגה לשון (איוב כט) כאשר הייתי בימי חרפי חוזקי ועיקרי. קיץ הוא חוזקו של יבש ועל שמייבשין באותו פרק תמרים ותאנים לקליעות והן נקראין קיץ כדכתיב (שמואל ב טז) הלחם והקיץ לאכול הנערים וגו'. קור הוא סופו של סתיו וכן חום סופו של שמש. וכן כל אחד שני חדשים י"ב חדשים לששה עתים: **מתחילת תשרי.** מתחיל למנות שני חדשים בכל עת: **מאן קמיקל.** במשך ימי הזרע למי שבא לאחר זריעותיו: **ר"ש.** שמנה מן מרחשון ואומר מרחשון וכסליו זרע: **בחרפי.** חטין ושיפון הנזרעין בתחילת החורף: **באפלי.** שעורין וקטנית הנזרעין באדר: **איסתכר.** לשון (בראשית ח) ויסכרו מעינות תהום. נסתמה הליכתו שעכבוהו העליונים העליונים הסיבוהו דרך אחרת ואין ירק מגליה אלא בקרקע נרגלת כארץ לחה: **מכת מדינה.** לא עליו לבדו עברה. ולאסוקי אדעתיה נמי לא הוה ליה דלא הוי עביד למיסתכר: **מתני' ולקתה.** שהיו חטין שדופות וגם כחושות. וזו בחכירות הוצרכה לשנותה ולא בקבלנות דאי בקבלנות פשיטא דכל אחד זוכה ומתחייב בחלקו: **גמ' עבדא אספסתא.** היא נקצרת לשלשים יום כדאמר בריש מ"ה (ב"ב כח:). **וחזר וזרעה שעורים:** **עבדא ארעא שליחותא.** [ג] בעליה לא חכרה אלא לאספסתא ואילו זרע לה אספסתא ואזיל הוה מגליה והוא פסק עמו ליקח שעורין מן השוק: **פרדיסא.** כרם: **תקיף.** החמיץ: **עבדא ארעא שליחותא.** הענבים לא לקו אלא משנעשה יין בחביותיו בביתו לקה ואמר בבבא בתרא (דף צו:) חמרא אחמרא דגברא שוור זה קונהו מזה טיב ומזלו גורם להחמיץ: **ענבי דכדום.** ענבים שהתליעו: **בעומריה.** בעודן שטוחות ליבש בימות הקיץ דכל [זמן] זה עודן צריכין לקרקע וכן הענבים שהתליעו בין בגיר לדריכה. וכגון דלא איחרו יותר מן המנהג: **מתני' המקבל שדה לזרעה שעורין.** ובחכירות כך וכך חטין או שעורין או מעות: **לא יזרענה חטין.** שהחטין מכחישות את הקרקע יותר מן השעורין. והא לא מיתוקמא אלא בחכירות דאי בקבלנות הא אמרינן ו) תיכחוש ארעא ולא ליכחוש מרה והרי הוא נהנה בשיפוי של זה[ד]: **ורבן שמעון בן גמליאל אוסר.** וטעמא מפרש בגמרא: **תבואה לא יזרענה קטנית.** שהקטנית מכחשת הקרקע יותר מן התבואה: **גמ'**

מיקל

וקיימא כימה לאחרי רישא. פי' בקונט' דכימה זנב טלה כדאמר בברכות (דף נח:) ולא דק אלא אמרינן התם דעש זנב טלה אלא שכימה סמוכה לה ואומר הר לי בניי ומה שפי' בקונטרס דביום ראשון של אדר בסוף שעה עשירית קיימא כימה באמצע הרקיע קשה דפועלים לא אתו מדברא עד צאת הכוכבים כדפי' בריש הפועלים (לעיל דף פג:) ותו דבסוף י' שעות הן עוד היום גדול ואין נראין הכוכבים ומשמע שבא ליתן סימן לאריסין להכיר שעה שיבאו מן השדה וזה דוחק לומר דה"ק כשיחשך לילה אז רואין למפרע שבשעת הליכתן היתה כימה להדי רישייהו ונראה לפרש דאתו אריסי מדברא בתחילת הלילה וקיימא כימה להדי רישייהו היינו בתחילת שבט ואז כלה זמן הזרע והא דאמר בפ' כל הקרבנות (מנחות דף פה. ושם ד"ה וזורע) שהיו זורעים קודם הפסח ע' יום וזהו חמשה יומי בתוך שבט התם שקרקע חשובה היא שזורעין בה לצורך העומר נמשך שם ימי הזרע יותר א"נ דבתחילת שבט של חמה הוא דקיימא כימה להדי רישייהו ואין תחילת של שבט של חמה מתחיל ברוב שנים יותר מע' יום לפני הפסח ו): **שדא** ביה אספסתא ועבדא. לא הוה צריך למימר דשדא ביה אספסתא דבלאו הכי מלי למימר אילו הוה זרע אספסתא הוה עבדא אלא מעשה הוה הכי:

האי

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"ח מהל' שכירות הלכה ה סמג עשין פט טור ש"ע ח"מ סי' שכב סעיף ב יע"ש בהג"ה:

מב ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה לא סמג לאוין קטו טוש"ע אה"ע סי' ט סעיף א:

מג ג מיי' פ"ח מהל' שכירות הל' ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכב סעיף ב:

מד ד ה ו ז מיי' שם הלכה ז סמג שם טור וש"ע ח"מ סי' שכב סעיף א ב:

מה ח ט מיי' שם הל' ט סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שכד:

◆

מוסף רש"י

דאמר בתרי זימני הוי חזקה. דאמר במסכת יבמות (סד:) נשאת לראשון ומת, לשני ומת, לשלישי לא תנשא, דבתרי זמני הוי חזקה (כתובות מג:). **בתלת זימני הוה חזקה.** ביבמות (שם) נשאת לראשון ומת לשני ומת, לשלישי תנשא, לרביעי לא תנשא, דעד תלתא זימנין לא הויה מוחזקת לקבור את בעליה (סנהדרין פא.). **חורף.** עת זרע שעורים וקטנים החריפין להתבשל מהר. קור קשה מחורף (בראשית ח כב. ע"ש שגורס: חצי כסליו וטבת וחצי שבט קור. חצי שבט כו' חורף). **קיץ.** הוא זמן לקיטת תאנים וזמן שמייבשים אותו בשדות ושמו קיץ כמו (ש"ב טז) הלחם והקיץ לאכול הנערים (בראשית שם). **חום.** הוא סוף ימות החמה שהעולם חם ביותר כמו ששנינו במסכת יומא (כט.) שלהי קייטא קשי מקייטא (שם). **מגבת פורים.** מעות שגובין הגבאין מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים. **לפורים.** כולה יתנוה לעניים דפורים (לעיל עח:). **ואין מדקדקין בדבר.** לומר ליים בפחות והמותר יפול לכיס של צדקה (שם).

מסורת הש"ס

א) יבמות [סד.] סד: [עירובין לג. כתובות מג: סנהדרין פא: נדה י. סד.], ב) [נ"ל סה יעב"ץ], ג) גירסת הערוך בערך אגא האחרון אגא אגודא פי' ר"ח אילן של ערבה, ד) לעיל פא: הגירס' רב חנינא פי' מ"ק ב. כד., ה) לעיל עח: [פ"ש], ו) [לעיל קד:], ז) [עי' תוס' מנחות פה. ד"ה וזורע בילאו יותר],

◆

תורה אור השלם

ו שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עַוְלָה וְלֹא יְדַבְּרוּ כָזָב וְלֹא יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית כִּי הֵמָּה יִרְעוּ וְרָבְצוּ וְאֵין מַחֲרִיד: צפניה ג יג

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' זרעא לה ואזיל. נ"ב [ודוקא שאמר בני כאני זרעי ואמרו דלאמרי' דורע זרע שאינו ראוי לזריעה אבל אם אגל כל בני כאנין] נמי לא אמרו לית לן למימר שכל בני כאני זרעו זרע שאינו ראוי לזריעה:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' תני כו'. נ"ב רי"ף ורמב"ם השמיטוה ולא כתבו רק להא דשמואל ודר"ל (ועמ"ש בהגהות על הרא"ש ובח"מ סי' שכ"ב): [ב] במשנה תבואה לא כו'. נ"ב והרי"ף והרמב"ם גרסי בהיפך: [ג] רש"י ד"ה עבדא ארעא שליחותא בעלי' כו'. נ"ב ואפי' זרעה מתחלה שעורין הדין [כן] לת"ק עבדא ארעא כו' ולא דיקא (ועמ"ש רביע בח"מ סי' שכ"ב): [ד] שם ד"ה לא יזרענה כו' נהנה בשיפוי של זה. נ"ב והרמב"ן כתב להיפך דבקבלנות אסור בכל ענין: